

До спеціалізованої вченої ради Д 41.086.04
у Національному університеті «Одеська юридична академія»
65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23.

ВІДГУК

офіційного опонента Федчишина Д. В.

на дисертацію Валянської Тетяни Петрівни

**на тему «Альтернативне вирішення конфліктів у сфері земельних
відносин: правові аспекти»,**

**подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне
право; природоресурсне право**

Актуальність теми. У процесі здійснення прав на землю нерідко виникає необхідність їх захисту, коли вони порушуються, оспорується або не визнаються. Водночас сьогодні, коли світ стрімко розвивається, актуалізується потреба у швидких та ефективних процедурах вирішення конфліктів та спорів, які виникають між різноманітними суб'єктами земельних правовідносин. Так, у багатьох країнах світу є дуже поширеним альтернативні способи їх вирішення. Зокрема, враховуючи світовий досвід, можна стверджувати, що за допомогою альтернативних способів вирішується приблизно 80% цивільних, господарських та адміністративних справ. Сьогодні для України, яка обрала шлях Європейської інтеграції, все більше актуалізуються питання застосування механізмів альтернативного вирішення спорів. Такі механізми сприяють не лише скороченню часу розгляду спорів, а й забезпеченню прав громадян на землю. За таких умов в Україні проблема альтернативного вирішення конфліктів у сфері земельних відносин набуває теоретичної ваги і практичного значення.

Подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

дисертація Валянської Тетяни Петрівни на тему «Альтернативне вирішення конфліктів у сфері земельних відносин: правові аспекти» має надзвичайно важливе теоретичне і практичне значення з огляду на необхідність належного наукового дослідження альтернативного вирішення конфліктів, що виникають у земельних відносинах; розроблення рекомендацій та внесення пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання у зазначеній сфері на основі сучасних наукових досліджень і практики застосування вітчизняного земельного законодавства та із урахуванням зарубіжного досвіду. За своїми масштабами, проблемністю, суспільною та науковою значущістю обрана тема цілком відповідає важливим та пріоритетним напрямом щодо наукових досліджень за спеціальністю 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право.

У зв'язку з викладеним актуальність теми дисертації Валянської Т.П. не викликає сумнівів.

Дисертаційна робота характеризується системним підходом до предмету дослідження. Методологічну основу складають науково-теоретичні положення, загально прийняті юридичною наукою. Належний ступінь обґрунтованості висновків та теоретичних положень дисертації досягнутий завдяки використанню різноманітних загальнонаукових та спеціально-юридичних методів наукового пізнання.

Дана дисертаційна робота значною мірою заповнює прогалини в розвитку земельно-правової науки взагалі та теорії правового регулювання альтернативного вирішення конфліктів у сфері земельного права, узагальнює досягнення вітчизняних і зарубіжних юристів, які досліджували різні аспекти даної проблеми в теоретичному та прикладному аспектах, та визначає перспективні напрями розвитку і вдосконалення правових норм у цій сфері земельних відносин.

Оцінюючи дану дисертацію в цілому, слід відмітити методологічну продуманість та теоретичну послідовність її плану, що, безперечно,

позитивно відбилося й на отриманих дисертанткою наукових результатах. План дисертаційної роботи складається зі вступу, 3-х розділів, які поділяються на 9 підрозділів, висновків до роботи в цілому, а також списку використаної літератури, який налічує 281 джерело.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено її мету та завдання, об'єкт та предмет дослідження, теоретичну, методологічну основи роботи, наукові положення, що характеризують її новизну, практичне та теоретичне значення зроблених висновків і пропозицій, їх апробацію. Перший розділ дисертації присвячений загальній характеристиці альтернативному вирішенню конфліктів у сфері земельних відносин. У зазначеному розділі проаналізовано поняття альтернативного вирішення конфліктів і його значення у сфері земельних відносин (підрозділ 1.1), проведено класифікацію способів і форм альтернативного вирішення конфліктів у сфері земельних відносин (підрозділ 1.2), розглянуто правове регулювання альтернативного вирішення конфліктів у сфері земельних відносин (підрозділ 1.3), досліджено поняття і значення медіації у вирішенні земельних конфліктів (підрозділ 1.4).

Другий розділ дисертації присвячено розгляду конфліктів і спорів у сфері земельних відносин. Зокрема, всебічно досліджуються поняття та особливості земельних спорів і конфліктів (підрозділ 2.1), а також визначено види конфліктів і спорів у сфері земельних відносин (підрозділ 2.2).

У третьому розділі дисертації увага приділяється специфіці альтернативного вирішення окремих видів земельних конфліктів і спорів. Розглядаються особливості альтернативного вирішення конфліктів щодо примусового відчуження земель для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності (підрозділ 3.1), щодо альтернативного вирішення межових земельних спорів (підрозділ 3.2), а також щодо альтернативного вирішення спорів і конфліктів у межах добросусідства (підрозділ 3.3).

У висновках дисертації, які мають як практичне, так і теоретичне значення, згруповані пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання

у зазначеній сфері.

Дисертантка підбрала, опрацювала та використала більшість наявних по темі публікацій. Окрім літератури із земельного права вона дослідила значну кількість праць із інших галузей юридичних наук (загальна теорія права, конституційне, адміністративне, екологічне, господарське право тощо). Позиції, які формулює та відстоює авторка, ґрунтуються на останніх досягненнях загальної теорії права, науки земельного, екологічного та аграрного права.

Безсумнівним здобутком дисертантки є вперше запропонована класифікація альтернативних способів вирішення земельних конфліктів і спорів за системою критеріїв, зокрема: 1) залежно від множинності суб'єктів конфлікту; 2) залежно від самостійності існування; 3) залежно від методу (сфери) правового регулювання; 4) залежно від планованого результату; 5) залежно від участі третьої нейтральної сторони; 6) залежно від моделі; 7) залежно від функцій, які виконує нейтральна третя особа або особи, які беруть участь в окремих способах альтернативного вирішення спорів; 8) залежно від предмету земельного спору або конфлікту; 9) залежно від наявності договору про альтернативне вирішення спору [с. 75 дис.].

Доцільно підтримати пропозицію здобувачки щодо застосування окремих способів альтернативного вирішення спорів залежно від предмету земельного конфлікту або спору, зокрема: використання переговорів у вирішенні питань, пов'язаних із встановленням чітких меж земель, дотриманням норм добросусідства, врегулюванням конфліктів між сусідами, щодо обмежень у використанні земель та умов земельних сервітутів; застосування фасилітації для вирішення земельних спорів і конфліктів у територіальній громаді [с. 21 дис.].

Привертає увагу і пропозиція авторки щодо визначення стадій медіації з урахуванням особливостей земельних спорів. При цьому, зазначені стадії було поділено на етапи з подальшим аналізом кожного [с. 93-97 дис.].

Певний науковий інтерес становить удосконалене визначення

добросусідських відносин, які в роботі розглядаються такими сусідськими відносинами, в основу яких покладено дотримання встановлених правил, за яких власники, користувачі, інші титульні володільці сусідніх земельних ділянок матимуть можливість найбільш повноцінно використовувати останні відповідно до їхнього цільового призначення, співпрацювати у реалізації своїх прав на землю [с. 149 дис.].

Оцінюючи дисертаційну роботу в цілому, слід відмітити, що наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертаційній роботі Валянської Т. П., є належним чином обґрунтованими і характеризуються високим ступенем наукової достовірності, оскільки базуються на чинному законодавстві України та деяких інших країн та достатньо повній літературній базі, яка відображає досягнення вітчизняної та зарубіжної земельно-правової і еколого-правової науки та юридичної науки в цілому. Вищезазначене свідчить про досить високу практичну значимість дисертаційної.

Разом із тим, виокремлюючи позитивні сторони дослідження, слід звернути увагу й на те, що деякі положення дисертаційної роботи Т. П. Валянської є **дискусійними або потребують додаткового обґрунтування**:

1. Одним із положень новизни дослідження є формулювання визначення дефініції «форма альтернативного вирішення спорів у сфері земельних відносин» [с. 18 дис.]. Проте в результаті аналізу змісту дисертації вбачається, що в роботі бракує аргументів та положень, на підставі яких саме було сформовано зазначену дефініцію. Уявляється, що дисертантці варто було б не лише надати дефініцію названої конструкції, а й більш детально її дослідити, зокрема, визначити її ознаки, провести класифікацію за різними критеріями.

2. У підрозділі 1.2 «Класифікація способів і форм альтернативного вирішення конфліктів у сфері земельних відносин» дисертантка підкреслює, що використання фасилітації в земельних спорах сприяє створенню

сприятливого середовища для діалогу та співпраці, сприяючи тим самим досягненню більш конструктивних та довгострокових рішень. Зокрема, стверджується, що земельні спори в об'єднаних територіальних громадах найкраще вирішувати саме за допомогою фасилітації як способу групового вирішення конфліктів [с. 56 дис.]. Твердження дисертантки з цього приводу уявляються слухними. Втім, якщо авторка відстоює таку необхідність, доцільно було б надати пропозиції щодо правового врегулювання фасилітації в земельних спорах, зокрема, щодо визначення правового статусу фасилітатора.

3. Треба звернути увагу на те, що у підрозділі 3.2 «Альтернативне вирішення межових земельних спорів та конфліктів» дисертантка стверджує, що конфлікти і спори між фізичними особами, а також між ними і органами місцевого самоврядування можуть бути вирішені за допомогою різних способів альтернативного вирішення спорів, зокрема, медіації [с. 143 дис.]. Було б цікаво почути при захисті думку дисертантки про те, як саме співвідноситься можливість органів місцевого самоврядування бути стороною при альтернативному вирішенні межових земельних спорів з їх повноваженнями, передбаченими чинним законодавством.

4. Досліджуючи у підрозділі 3.3 дисертації «Альтернативне вирішення спорів і конфліктів у межах добросусідства», дисертантка в цьому контексті приділяє увагу спорам щодо меж земельних ділянок між сусідами, зазначаючи, що вони є одними з найскладніших для вирішення. Зазначається, що при врегулюванні подібних ситуацій слід віддавати перевагу позасудовому способу – медіації [с. 155 дис.]. Водночас в роботі також зазначається про конфлікти та спори щодо здійснення опосередкованих впливів на сусідні земельні ділянки, які не пов'язані з безпосереднім порушенням їх меж. На жаль, дисертантка не приділяє належної уваги дослідженню питання про альтернативне вирішення такого виду конфліктів та спорів. Очевидно, дослідження цього питання підвищило б значимість даної дисертаційної роботи.

Однак, вищезазначені недостатньо обґрунтовані чи спірні положення істотно не впливають на якість дисертаційної роботи. Дисертацію Валянської Т. П. цілком правомірно можна віднести до числа наукових робіт, якими здійснений безперечний конкретний внесок у розвиток земельно-правової науки взагалі, та у дослідження проблеми правового регулювання альтернативного вирішення конфліктів у сфері земельних відносин.

Підсумовуючи вищевикладене, слід відзначити, що дисертаційна робота Валянської Т. П. є самостійним науковим дослідженням актуальної проблеми теорії земельного права України – проблеми правового регулювання альтернативного вирішення конфліктів у сфері земельних відносин, яке містить теоретичні висновки і практичні рекомендації, що становлять безперечний інтерес для земельно-правової науки та законодавчої практики у сфері регулювання земельних відносин. Дана дисертація є завершеною науковою роботою, основна цінність якої полягає в сформульованих дисертанткою теоретичних висновках та пропозиціях щодо вдосконалення земельного законодавства України у частині регулювання альтернативного вирішення конфліктів у сфері земельних відносин.

Основні результати дослідження, теоретичні висновки та практичні рекомендації апробовані у наукових статтях дисертантки, а також у повідомленнях на науково-практичних конференціях. Таким чином, проведений аналіз дисертаційної роботи Валянської Т. П. дає підстави для висновку про те, що сформульовані дисертанткою і винесені на захист положення та висновки є вагомим особистим внеском дисертантки в розвиток науки земельного права та становлять безперечну наукову новизну.

Тема і зміст дисертації відповідають науковій спеціальності 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право, а також свідчать, що її авторка добре володіє досягненнями сучасної науки земельного права та навичками ведення самостійного наукового дослідження. Дисертація оформлена у повній відповідності з вимогами, що

пред'являються до оформлення монографічних досліджень такого типу. Зміст автореферату у повній мірі відображає зміст дисертації. Основні положення дослідження Валянської Т. П. достатньо повно відображені у її публікаціях.

Загальний висновок. Враховуючи викладене, можна стверджувати, що дисертація Валянської Тетяни Петрівни на тему «Альтернативне вирішення конфліктів у сфері земельних відносин: правові аспекти», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, є комплексним дослідженням важливої наукової проблеми та важливим внеском у розвиток науки земельного права України. Робота відповідає профілю спеціальності 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право та вимогам, що ставляться до кандидатських дисертацій, а її авторка Валянська Тетяна Петрівна заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата юридичних наук.

Доктор юридичних наук,

доцент кафедри цивільного права

Запорізького національного університету

Д. В. Федчишин

Перший проректор

О.Г. Бондар

Підпис
засвідчую
Д. В.

НАЧАЛЬНИК
ВІДДІЛУ КАДРІВ

О. Г. Федчишин